

KÖZLEMÉNYEK

A TISZA VÖLGYÉBEN¹

1944 szeptember végén a 2. Ukrán Front csapatai, Malinovszkijnak, a Szovjetunió marsalljának parancsnoksága alatt, a szívós harcokban visszavonuló ellenség üldözése közben leküzdötték a Déli-Kárpátokat és több helyen átlépték a magyar határt. Az arcvonalt itt egy hatalmas éket alkotott, amely elválasztotta egymástól az ellenség Magyarország területén levő „Dél” hadseregcsoportját a Jugoszlávia területén tartózkodó „F” csoporttól.

Ez akkor történt, amikor befejeződött Románia felszabadítása. Előttünk volt Magyarország, amelynek katonáit akartuk ellenére kényszerítették bele a Szovjetunió elleni bűnös háborúba.

Az újonnan kiegészített, s a magyarországi felszabadító hadműveletekre felkészített lovas-gépesített csoport² parancsnokságát rám bízta. A csapatok felkészítését a kitűzött harcfeleladatok megoldására október 3-ra be kellett fejeznünk.

Az a feladat várt ránk, hogy szétverjük az ellenség Cluj (Kolozsvár), Oradea-Mare (Nagyvárad) és Debrecen térségében levő csoportosítását, ami megteremtette a lehetőségét a további támadásra Nyíregyháza és Csop (Csap) irányba, valamint segítséget kellett nyújtanunk a 4. Ukrán Frontnak az Erdős-Kárpátok leküzdéséhez. A főcsapást Managarov altábornagy 53. hadserege, Kravcsenko vezérezredes 6. gárda-harcoksi-hadserege és a mi lovas-gépesített csoportunk mérte. A csapásmérő csoportosítás Oradea-Maretől, Battonyától és Makótól délre bontakozott szét. A front jobbszárnyhadserege velünk együttműködésben végrehajtott támadásának meg kellett tisztania Észak-Erdélyt az ellenségtől. Úgy tervezték, hogy a támadást október 6-án reggel indítják meg. Lovas-gépesített csoportunknak, amely a csapásmérő csoportosítás közepén táma-

¹ A visszaemlékezést I. A. Plijev hadseregtábornok, a Szovjetunió kétszeres hőse, a Hadtörténelmi Közlemények Szerkesztőségének felkérésére írta.

² A lovas-gépesített csoport állománya: a 4. és 6. gárda lovas és a 7. gépesített hadtest, valamint a megerősítő egységek.

dott, be kellett törnie a „Dél” hadseregcsoport³ távolabbi hadtápterületére, szétverve annak közelebbi hadműveleti tartályait, el kellett vágna nyugat felé vezető összeköttetési útjait és dezorganizálnia kellett hadtápterületét, valamint csapatainak vezetését. Ezért csapást kellett mérnünk Békés—Szeghalom—Püspökladány irányában és október 7-re el kellett foglalnunk Hajdúszoboszló—Karcag körzetét. Ezek a pontok az arcvoñaltól 110 km-re voltak. Kravcsenko tábornok harckocsihadseregének, amely jobbról támadott, ugyanerre az időre el kellett foglalnia Kismarja és Nagykereki körzetét. Hátral, balra lépcsőzve készülődött a támadáshoz Managarov tábornok hadserege.

Október 4-én, a sötétség beálltával a lovas-gépesített csoport hadtestei megindultak az Aradtól északra levő várakozási körletek felé. ... október 5-én kiadtuk a haditanács felhívását „A 2. Ukrán Front katonáihoz, tiszthelyetteseihez, tisztjeihez és tábornokaihoz!” és egy másikat a „Plijev-kozákokhoz!” Minden egységnél és alegységnél párt- és Komszomol-gyűléseket tartottak, harci rölapokat bocsátottak ki.

Estére az idő elromlott. A sötétség beálltával a hadtestek megindultak, hogy elfoglalják a rohamvonalat. Október 6-án reggelre a 6. gárda lovas hadtest hadosztályai Szokolov altábornagy parancsnoksága alatt menetből harcrendbe fejlődtek Socodor (Székudvar)—Sicläu (Sikló) és Şimand (Simánd) körzetében. A 4. gárda lovas hadtest 4 órára összpontosult a Vásárhelyimajor—Lökösháza—Breda-major megindulási terepszakaszon. Ugyancsak elfoglalta megindulási terepszakaszát a Katkov altábornagy parancsnoksága alatt álló 7. gépesített hadtest és a megerősítő egységek Kevermes—Dombegyháza és Dorobanţi (Kisiratos) körzetében.

Mivel az előnyomulást sikerült észrevétel nélkül végrehajtani, úgy határoztak, hogy a támadást egy rövid, de hatalmas tüzérségi csapás után meglepésszerűen hajtják végre. A légiőrenek bombacsapásokat kellett mérnie a védelem mélységében levő támpontokra.

Október 6-án hajnalban a lovas-gépesített csoport első lépcsőjének hadosztályai megrohamozták az ellenség védelmének peremvonalát. A tüzscapás és a roham meglepésszerűsége eldöntötte az első állásért folyó harc kimenetelét. A 8. gárda lovas hadosztálynak sikerült menetből a visszavonuló ellenség sarkában benyomulnia Gyula város keleti részébe.

³ A „Dél” hadseregcsoport állományába tartozott a 8. és a 6. Német, valamint a 3. és a 2. Magyar Hadsereg.

— Арх. И. М. Л. (Архив Института Марксизма—Ленинизма), ф. 69, оп. 1, д. 61, Новая и новейшая история 1961. 4—5. szám.

A hadosztály parancsnoka, Pavlov vezérőrnagy jelentette, hogy a magasabbegység utcai harcokat vív, az ellenség makacs ellenállást tanúsít.

Hogy Pavlov hadosztálya ne bonyolódjék Gyuláért elhúzódozó harcokba, a 4. gárda lovas hadtest parancsnoka parancsot kapott arra, hogy kerülje meg a várost nyugat felől és ezzel teremtsen meg a bekerítés veszélyét. A 9. gárda lovas hadosztály egyik ezrede harcrendben, harckocsikkal együtt megrohmozta a város nyugati szélén levő gyárat és elfoglalta az útkeresztesződést. A többi ezred folytatta a támadást Békéscsaba irányában, mélyen átkarolva Gyulát nyugat felől. A város helyőrsége megkísérelte, hogy kivonja magát a harcból és elvonuljon észak felé. A visszavonulással azonban az ellenség elkészt...

11 óra körül a hadosztály parancsnoka, Gyemcsuk ezredes jelentette, hogy ezredei sikeres harcot folytatnának Békéscsabáért. Ez alatt az idő alatt Bliznyuk ezredes 30. hadosztálya elfoglalta Újkígyóst. Reva ezredes 10. gárda lovas hadosztálya a csoport tartalékában tartózkodott. Ily módon Golovszkij tábornok 4. gárda lovas hadteste sikeresen kifejlesztette a támadást.

A 7. gépesített hadtest szintén áttörte az ellenség védelmét Nagykamárás és Kunágota szakaszán és déltájban elérte a vasútvonalat. A lovas-gépesített csoport az egész arcvonalon üldözésbe ment át.

Az átkelőhelyek meglepésszerű elfoglalása Golovszkij tábornok hadosztályainak lehetővé tette, hogy az éjszaka folyamán menetből átkeljenek a Körösön. A legfontosabb feladatunk a hidak elfoglalása volt, mivel a sok csatornán nehezen lehetett átkelni. Még a kis folyócskák is csatornázva voltak meredekfalú árkokkal, amelyek mentén gyakran két méter magasságot is elérő töltések emelkedtek. Az előre épített vagy elfoglalt hidak nélkül az átkelés számunkra nagyon sok időt vett volna igénybe.

Azokba az előrevetett osztagokba, amelyekre ez a feladat hárult, válogatott egységeket jelöltek ki. Ezeknek széleskörűen manőverezve meg kellett kerülniük az ellenállás támpontjait és csomópontjait, el kellett foglalniuk az átkelő helyeket és meg kellett tartaniuk azokat a főerők odaérkezéséig. A hidak elfoglalását az előrevetett osztagok általában rádiójezéssel jelentették.

Miután a 3. gárda lovas hadosztály átkelt a Körösön és előretört, Körösladánynál egy erős utóvédbe ütközött. Az ellen-

ség légvédelmi lövegeivel váratlanul tüzet nyitott harcrendjeinkre. Az ezredek azonban nem törődtek a tüzérségi tűzzel, a harckocsik nyomában előretörték a légvédelmi lövegek tüzelőállásai felé. Néhány lovasszázad betört a magaslatra és megsemmisítette a lövegek kezelő személyzetét. A hadosztály, miután szétverte az utóvédet, menetből elfoglalta Körösladányt.

A 7. gépesített hadtestnek erre az időre el kellett foglalnia az Endrőd és Gyoma körzetében levő hidakat. Itt újra erős, előre elkészített védelembe ütközött, amelyet az első csapással nem tudott áttörni, mivel ebben a körzetben az ellenség erős páncélelhárító védelmet épített ki. A folyó mindkét partján húzódó töltés — itt is, mint mindenütt a csatornák mentén —, komoly páncélelhárító terepszakaszként szolgált. Ugyanekkor Szokolov tábornok 6. gárda lovas hadteste hajnalban elfoglalta az átkelőhelyeket Újiráz térségében és úgy tűnt, hogy biztosította magának a feltételeket a siker kifejtéséhez, azonban az ellenség a hidakra erős tüzérségi tüzet összpontosított.

Reméltem, hogy a 4. gárda lovas hadtest és különösen annak 9. gárda lovas hadosztálya lendületes támadással megtöri a jobb- és balszárnyhadtestekkel szemben álló ellenség szívós ellenállását. Intézkedéseket foganatosítottunk, hogy Füzesgyarmatot mihamarabb elfoglaljuk. Ezután lehetővé vált, hogy csapásokat mérjünk a szárnyhadtestek támadását feltartóztató ellenség hátába. 10 órára a hadosztály elfoglalta a várost.

A 7. gépesített hadtest parancsnoka, Katkov tábornok parancsot kapott, hogy hagyjon hátra kisebb utóvédcsapatokat, a főerőkkel pedig keljen át a Körösön, a 4. gárda lovas hadtest átkelőhelyein keresztül hajtson végre megkerülő manővert, mérjen csapást a jobbszárnyra és hátból verje szét az ellenséget Újiráz és Gyoma körzetében. Ezt a manővert gyorsan végrehajtották és sikert is hozott.

A lovas-gépesített csoport csapatai betörték a „Dél” hadseregcsoporthadműveleti hadtápterületére és veszélyeztették az arcvonal jobbszárnyán ellenálló ellenséges csoportosítást. Ez alatt Kravcsenko tábornok 6. gárda-harckocsihadserege folytatta az október 2-án megkezdett harcokat Körösszakálnál és az Oradea-Mare felé vezető déli megközelítési utaknál.

Szünet nélküli, súlyos harcban éjjel-nappal üldöztük az ellenséget. A hitleristák arra törekedtek, hogy tűzharcban, ellenlökésekkel felőröljék és elvéreztessék csapatainkat. Ilyen körülmények között fontos volt számunkra, hogy a csomópontokat és a védelem fontos szakaszait lendületesen elfoglaljuk,

hogy megnöveljük a tűzcsapások és az ellenség körletének mélységébe mért csapások erejét.

Október 8-án délre a 6. gárda lovas hadtest hadosztályai kiértek Hajdúszoboszlóhoz, amely Debrecen előtt délnyugat felől az ellenség utolsó ellenállási csomópontját alkotta. Erre támaszkodva, a németek heves ellenlökéseket hajtottak végre. Súlyos harcok bontakoztak ki Nagyrábén, ahol Hrusztalév vezérőrnagy 8. lovas hadosztálya kénytelen volt védelembe átmenni. A 7. gépesített hadtest parancsnoka parancsot kapott, hogy létesítsen szoros együttműködést a 8. gárda lovas hadosztállyal és a 63. gépkocsizó lövészdandárral. A manővert idejekorán hajtották végre. Karcag és Kisújszállás körzetében az ellenség heves ellenlökéseket hajtott végre egy páncélos hadosztály erőivel és az odaérkezett friss egységekkel. A gépesített hadtest dandárai hosszan elhúzódó harcokba bonyolódtak.

A harcok hevessége Püspökladány körzetében is fokozódott. Az ellenség itt is, akárcsak Körösladánynál légvédelmi ütegeket alkalmazott a harckocsik és a lovasság ellen. Plakszi őrnagy, a Szovjetunió hőse parancsnoksága alatt álló „Katyusa” sorozatvető osztály kapta a feladatot, hogy semmisítse meg az ellenséges légvédelmieket. Ljutyikov hadnagy egy betakarítatlan kukoricáson keresztül észrevétlenül tüzelőállást foglalt, ösztüzet lövetett, és parancsot adott a tüzelőállás változtatására. Az ellenség egy másik, közelben levő légvédelmi ütege közvetlen irányzással kilőtt két „Katyusa” sorozatvetőt. A sebesült Ljutyikov hadnagy megfordította a két megmaradt Katyusát és a következő sortűzzel megsemmisítette ezt az üteget. Az ellenség azonban kilőtte a harmadik sorozatvetőt is, amelynek kezelő személyzete meghalt. A fasiszták rohamra indultak, hogy megkaparintsák a reaktív gárdaaknavetővel felszerelt gépkocsikat. Ljutyikov parancsot adott az életben maradt harcosoknak, hogy vonuljanak vissza az épségben megmaradt gépkocsival. A hadnagy, miközben fedezte visszavonulásukat, a két kilőtt gépkocsit felrobbantotta. A harmadik mellett egymaga védekezett az elszántan támadó hitleristákkal szemben. Egy közelben felrobbanó gránát megsebesítette oldalát és kezét, ő azonban tovább folytatta a tüzelést. Amikor elfogytak a töltényei, a hadnagy teljes magasságában felegyenesedett és eldobta a feleslegessé vált géppisztolyt. A fasiszták minden oldalról rohantak feléje. Hatalmas robbanás hallatszott...

Az ellenség megkísérelte, hogy megállítsa a lovas-gépesített csoport támadását, ezért több ízben tömegesen csatarepülő gépeket vetett harcba. Különösen érzékeny bombacsapásokat

mért Püspökladány körzetében a 10. gárda lovas hadosztály harcrendjére. Megsebesült a hadosztály parancsnoka, Reva ezredes, a tüzérfőnök, Kurtuzov ezredes, a hadműveleti osztály vezetőjének helyettese, Muhin őrnagy és még több tisztt. Hadosztályparancsnokká Mastaller ezredest nevezték ki.

Az általunk hívott vadászrepülőgépek váratlanul megjelentek, jobbról a bárányfelhők mögül bukkantak elő — nyomban megfordult a légi harc menete. Ezekből a hatalmas felhőgomolyagokból mind gyakrabban váltak ki a lezuhanó „Focke-Wulf”-ok és „Messerschmitt”-ek fekete füstcsikjai.

Amíg a 10. hadosztály egységei átcsoportosultak, a 30. és a 9. gárdahadosztály betört Püspökladányba és utcai harcokban visszavetette az ellenséget a város központjába. A 10. gárda lovas hadosztály, miután egységeit rendezte, szintén odaérkezett. A minden oldalról körülvevett város helyőrsége kénytelen volt megadni magát.

Október 8-án estére a lovas-gépesített csoport elfoglalta Hajdúszoboszlót és Nádudvart, s ezzel kettévágta a „Dél” hadseregcsoportot. Az ellenség Oradea-Mare és Debrecen körzetében levő csapatai ily módon elszigetelődtek azoktól a csapatoktól, amelyek a tiszai átkelőhelyek és az ettől nyugatra levő területek felé vezető utakat védték. Átvágtuk az összes, nyugat felé vezető fő közlekedési útvonalat, így az igen fontos Debrecen—Szolnok vasútutat is. A foglyulejtett tisztek vallomása alapján megállapítottuk, hogy a 6. Német és a 3. Magyar Hadsereg vezetése dezorganizált.

Az október 8-ról 9-re virradó éjjel a front parancsnoka parancsot adott a lovas-gépesített csoport főerőinek — a lovas és gépesített hadtesteknek, hogy támadjanak Oradea-Mare felé és működjenek együtt a 6. gárda-harcokcsihadsereggel a város elfoglalásában.

Az ellenség gyors szétverése Oradea-Mare körzetében lehetővé tette volna a lendületes támadást Nyíregyháza és Csap irányában, avégett, hogy elvágjuk az ellenséges csapatok visszavonulási útjait a Kárpátokból és Erdélyből, ahol a 8. és 6. Német, valamint az 1. és 2. Magyar Hadsereg tartózkodott. A fasiszta parancsnokság október 8-án kénytelen volt megkezdeni ezeknek a hadseregeknek nyugatra való visszavonását. Az ellenség a visszavonulás biztosítására minden erejével igyekezett kezében tartani az Oradea-Mare—Debrecen vonalon levő te-repszakaszokat.

A kijelölt manőver végrehajtása érdekében elengedhetetlenül szükséges volt, hogy megfeszített harcokban, éjszaka, né-

hány óra leforgása alatt a hadtesteket 180°-os szögben szétbontakoztassuk és nyugatról keletre, majd fokozatosan délkeletnek fordulva támadjunk, azzal a céllal, hogy az ellenség hadműveleti hadtápterülete felől csapást mérjünk az Oradea-Mare-nál levő szovjet arcvonal irányában.

Ennek a manővernek a végrehajtása során át kellett csoportosítanunk a csapatokat. Erre az időre az ellenség több egysége és alegysége átszivárgott a lovas-gépesített csoport háta és betöltötte a 6. gárda lovas hadtest és a főerők közötti térséget. A helyzet rendkívül bonyolulttá vált, a harcok egyre súlyosabbakká váltak.

Mivel a 6. gárda lovas hadtestet közvetlenül Debrecen felé irányítottuk és az már el is foglalta Hajdúszoboszlót, elhatároztuk, hogy meghagyjuk a korábbi feladatát, a 4. gárda lovas és a 7. gépesített hadtestet pedig keletre, Derecske—Konyár irányában mozgatjuk és azok elfoglalása után Oradea-Mare felé fordítjuk őket.

Ebben a bonyolult helyzetben az események gyorsan pergettek. Golovszkij tábornok 4. gárda lovas hadtestének hadosztályai a sötétség leple alatt kivonták magukat a harcból és lendületesen törtek keleti irányba. Hajnalban a 30. lovas hadosztály aknázza Kaba községet és harc előtti alakzatba fejlődve, támadást intézett Derecske ellen. Tőle jobbra támadott a 9. gárda lovas hadosztály. Ezeknek a hadosztályoknak egészen Derecskéig volt dolguk azokkal az ellenséges osztagokkal, amelyek bár szétszórva, de aktívan működtek hátunkban. Megtámadták hadtápegységeinket, tartalékainkat, nyitott szárnyainkat stb. A velük folytatott harc gyors és kíméletlen volt. A foglyok vallomásaiból tudtuk, hogy Derecske körzetében körkörös védelmet rendeztek be, a községet pedig erős támponttá változtatták.

A lovas-gépesített csoport főerői döntő akcióba kezdtek Derecskénél. Bliznyuk ezredes hadosztálya a község nyugati szélén folytatott harcot, Gyemcsuk ezredes hadosztálya pedig a községet észak felől rohamozta.

Katkov tábornok, a 7. gépesített hadtest parancsnoka jelentette, hogy Földes elfoglalása után a hadtest előtt légvédelmi tűzérségből alakított utóvédcsapatok jelentek meg. Úgy határoztunk, hogy a gépesített hadtest főerői csapást mérnek Derecskére déli irányból, egy dandár pedig megkerüli és elfoglalja Konyárt, majd elvágja a Berettyó-csatorna felé vezető utakat. Ennek a csatornának a vonalán — amint ez a későbbi

harcok során kiderült — egy eléggé erős védelmi terepszakaszhúzódott.

A hadtestnek még nem sikerült odaérnie, amikor a gárda lovas hadosztályok soron következő rohama felmorzsolta az elkeseredetten védekező hitleristákat és kiverte őket Derecskéről. A lovas-gépesített csoport csapatai megkezdték az üldözést, amelynek folyamán az ellenség csaknem valamennyi visszavonuló egységét szétszúrták, szétszórták vagy fogságba ejtették. Azonban nem sikerült menetből leküzdeni a Berettyó-csatornát, mivel ott a hitleristák 76. gyalogos hadosztálya és a közben Oradea-Mareből odaérkezett gyalogság és páncélos erők erősen megvetették a lábukat. Az ellenséges parancsnokság minden erővel igyekezett megtartani ezt a terepszakaszt, mivel ennek elvesztése egyidejűleg annak a vasúti és közúti főútvonalnak az elvesztését is jelentette volna, amely Oradea-Mare-t a Debrecen körzetében levő csoportosítással összekötötte. Az ellenség erői gyorsan növekedtek azoknak a csapatoknak a révén, amelyek Erdélyből vonultak vissza, frontunk hadseregeinek csapásai következtében. Ezzel nagyrészt meg is magyarázható a Debrecen térségében folyó harcok kiéleződése.

A 8. távol-keleti hadosztály tovább folytatta a heves ellentámadások visszaverését Nagyrábé—Csiffi-major terepszakaszon, a 13. és 8. gárdahadosztály pedig harcokat folytatott Debrecen-től délnyugatra, megtartva az elfoglalt területeket. Ilyen körülmények között az ellenség csoportosítása, mely fokozta a jobbszárnyon levő 6. gárda lovas hadtestre gyakorolt nyomását — veszélyessé vált.

A lovas-gépesített csoportnak alárendelt 1. román hadtestet a 8. távol-keleti lovas hadosztály szakaszára irányítottuk, hogy megakadályozza az ellenség áttörését Debrecen felé délkeleti irányból.

Pocsaj elfoglalásával átvágtuk az Oradea-Mare és Debrecen közötti főútvonalat. Ez a tény az ellenség dühét váltotta ki. A harcok és a gyalogság egyidejűleg két helyen intézett ellentámadást a Pocsajt elfoglaló 9. gárda lovas hadosztály szakaszán és a gépesített hadtest jobbszárnyán. Veszélyesebb az a szárnyra mért csapás volt, amelyet Pocsaj körzetében hajtottak végre. Eközben hadművelleti csoportunk megérkezett Pocsajhoz. Amikor balról felhangzott a harci zaj, megálltunk és működésbe helyeztük a rádiót. A hadosztályparancsnok jelentette, hogy ellentámadás érte nagy gyalogos és páncélos erőkkel. A foglyok a 6. gyalogos hadosztály egységeihez tartoztak. A jelentés végén nyugtalanító hangok hallatszottak.

— Az ellenség szorongatja a 34. lovasezredet. A helyzet komollyá válik.

Gyemcsuk megnevezte az egységek koordinátáit. Zsilin alezredek ezrede Pocsajtól 1 km-re keletre elfoglalt egy magaslatot. Ezután parancsot kapott, hogy tartsa meg azt a 10. gárda lovas hadosztály megérkezéséig. Az ellenség harcrendjére Katyusákkal ösztűzet adtak. A németek soron következő rohama befulladt.

Mastaller ezredek hadosztálya a második lépcsőben támadott és Gyemcsukkal folytatott beszélgetésem idején Konyárban tartózkodott, 7 km-re a harc színhelyétől. Mastallert a rádióállomáshoz hívtuk.

— A hadosztály egy lendülettel jusson ki az ellentámadó ellenség szárnyába a következő körzetben... (megadtam azt a magassági pontot, amelyet a 34. lovasezred védett), és verje szét az ellenség 6. gyalogos hadosztályának egységeit.

Korán alkonyodott. A hideg szemerkélő eső csontig hatott. Mellettünk vonultak el harc előtti alakzatban a 10. lovas hadosztály egységei. Az utakon levő, de méginkább az utak melletti mély sár kiszívta az emberek és a lovak erejét. A gépkocsikat és a lövegeket gyakran kellett emberi erővel megtolni. A támadás ütemén megmutatkozott a fáradság.

Megérkezett Mastaller ezredek és a hadosztály politikai osztályának vezetője, Timosenko alezredek. Pontosítottuk a feladatot és elindultunk a hadosztály után.

Az ezredek menetből bontakoztak szét harcrendbe, a harcokcsik után mozogtak előre és eltűntek a sűrű füstfelhőben. Hamarosan felhangzott a rohamlövegek és a harcokcsik tüzének dőreje, a géppisztolyok és a géppuskák ropogása és a mennydörgésszerű „Hurrá-á-á!”

Körülbelül 1 órával azután, hogy megkaptuk a jelentést arról, hogy mindkét hadosztály áttört a csatornán, Gyemcsuk ezredek azt a feladatot kapta, hogy fejlessze ki a támadást Kismarja, azután pedig Biharia felé, Mastaller ezredek pedig fedezze északról a csoport főerőinek Oradea-Mare felé irányuló támadását.

A németeknek nem sikerült betömniük ezt a „lyukat”, 18.00-ra a hadosztály elfoglalta Kismarja vasútállomást. A gépesített hadtest tevékenységének irányában betört az ellenség hátába a 64. gépesített dandár, 3 km mélységben előnyomult és menetből elfoglalta Bojt községet. A sötétség beálltával a hadtestek főerőit az áttörésbe vetettük be.

Ezalatt megkaptuk a 2. Ukrán Front parancsnokának pa-

rancsát, amelyben pontosította a lovas-gépesített csoport harc-feladatát a határidőt illetően: „Október 11-én 8 órakor a fő-erőkkel mérjenek csapást Oradea-Marera és foglalják el a várost.”

A lovas-gépesített csoport csapatai egész éjjel tartó súlyos harcokban törtek előre Oradea-Mare felé. Megnehezítette a támadást a csatornák és a patakok sűrű hálózata, a sok töltés és gát, a jelentős számú lakott hely. A 176. gyalogos, a 23. páncélos hadosztály és a németek önálló egységei ritka elszánt-sággal vérekedtek. Mindezek ellenére a lovas-gépesített csoport magasabbegységei reggelre átkeltek a Berettyó-csatornán, és megtörve az ellenség ellenállását, üldözésbe mentek át. Mastaller ezredes hadosztálya folytatta a főerők Oradea-Mare felé irányuló támadásának fedezését északról és északnyugatról.

Az üldözés gyorslefolyású harcokban ment végbe. A gépesített hadtestet közvetlenül a védelem áttörése után páncélosokkal és gyalogsággal végrehajtott ellentámadás érte. Ezeket ugyan szétzúztuk, de a feszültség október 11-én, egész nap nem hagyott alább. Estére a csoport csapatai elérték Oradea-Mare elővárosait. Legnagyobb közöttük Episcopia-Bihor (Biharpüspöki), amely hatalmas ellenállási csomópont volt. A 7. gépesített hadtest az éjszaka beálltával megrohmozta a várost. Ezt a védelmi csomópontot keletről a 30. lovas hadosztály kerülte meg, nyugatról pedig a 9. lovas hadosztály gárdistái. Miután az ellenség felfedezte a szárnyakról fenyegető veszélyt, a sötétség leple alatt megkezdte egységeinek visszavonását a városba. Távrolról sem sikerült mindegyiknek visszavonulnia. Csapataink három oldalról történő egységes rohammal betörték az elővárosba, és a helyőrség maradványait megsemmisítették.

Debrecen alól továbbra is heves harcokról érkeztek jelentések. Az ellenség önálló alegységeinek Hajdúszoboszló térségében sikerült beszivárogniuk a hadtest hátába. Az ellenség minden irányból fokozta nyomását.

Csapataink Oradea-Mare október 12-én éjjel 2 órakor rohmozták meg. A 9. és a 30. lovas hadosztály betört a város északi és északkeleti részébe, a 7. gépesített hadtest két dandára pedig az északnyugati szélére.

Oradea-Mare kőépületekkel sűrűn beépített város, sok templommal. Ez a körülmény lehetővé tette az ellenség számára, hogy biztos fedezékeket létesítsen, a géppuska és a páncéltörő tűz szétágazó rendszerét szervezze meg. Az összes bejáratokat aláaknázták és műszaki zárossal zárták le. A városban hatalmas gyalogos és páncélos erők tartózkodtak.

Az utcai harcok az éjszaka hátralevő részében és egész nap folytatódtak. 20 órakor jelentettük Malinovszkij marsallnak, hogy Oradea-Maret felszabadítottuk és a városért folytatott harcok közben szétzúztuk az ellenség 7., 12., 176. gyalogos és 23. páncélos hadosztályának egységeit, amelyek a korábbi harcokban veszteségeket szenvedtek.⁴ Az ellenséges csapatok Kelet-Erdélyből ezen a városon keresztül vezető visszavonulási útjait elvágtuk.

Egy óra múlva új harcfeladatot kaptunk: intézzünk támadást a főerőkkel Berettyóújfalu—Debrecen irányában, újból kerüljünk az ellenség hadműveleti hadtápterületére és zúzzuk szét hatalmas erőit a Sebes-Körös és a Berettyó-csatorna között, mérjünk további csapást Hajdúszovát irányában, nyújtsunk segítséget az 53. hadseregnek a Báránd—Bihartorda körzetében levő ellenséges csoportosítás megsemmisítésében. Csak ezek után folytassuk újra a támadást Debrecen—Nyíregyháza—Csap irányában, hogy elvágjuk a cluj-, sighet-i csoportosítás visszavonulási útjait és együttműködjünk a bekerítésében és a megsemmisítésében. Úgy gondoltuk, hogy a lovas-gépesített csoportnak ez a támadása elősegíti a 4. Ukrán Front csapatainak gyors kijutását is a Bodrog völgyébe. (Kiderült, hogy amíg a lovas-gépesített csoport két hadteste Oradea-Mareéért harcolt, a 6. gárda lovas hadtest pedig Debrecen alatt folytatott harcokat, a köztük levő térségbe benyomultak az ellenségnek azok a csapatai, amelyek keletről, Erdélyből vonultak vissza, a 2. Ukrán Front jobbszárnycsapatainak csapásai következtében.)

A támadás éjfélkor kezdődött és rendkívül bonyolult helyzetben folyt le. Az ellenség egységei és magasabbegységei mozgásban voltak, szünet nélkül összecsapások, gyorslefordulású harcok törtek ki. Az ellenség határtalan elkeseredettséggel harcolt, hogy megtartsa Debrecen, Nyíregyházát és Csapot, a kárpáti és erdélyi csoportosítások fő közlekedési csomópontjait, és biztosítsa csapatainak visszavonulását. Ismeretessé vált számunkra, hogy Biharkeresztes és Berettyóújfalu körzetében megvetette lábát, a németek közben ideérkezett 12. gyalogos, 1. és 23. páncélos hadosztálya, a magyarok 7. gyalogos hadosztálya, a 959. nehézlöveg dandár és más egységek.⁵

A 41. harcokosi- és a 64. gépesített dandár, együttműködve a 30. lovas hadosztállyal, támadást intézett Berettyóújfalu ellen, északról megkerülve, Bojton keresztül. A 9. gárda lovas

⁴ Архив Министерство Обороны СССР (а továbbiakban Архив МО СССР) ф. кмг, оп. 18182, д. 26, л. 25.

⁵ Архив МО СССР, кмг, оп. 18182, д. 26, л. 31.

hadosztály közvetlenül e nagy védelmi csomópont ellen támadott a műút mentén. A lovas-gépesített csoport nagy erőinek Berettyóújfaluhoz való vonulása az ellenségnek ebben a körzetben levő csoportosítását választás elé állította: vagy felveszik a harcot és megsemmisülnek vagy még korábban a Berettyó-csatorna mögé vonulnak. A Biharkeresztesért kibontakozott harcok megmutatták, az ellenségnek az a szándéka, hogy megtartsa elfoglalt állásait, és nem engedi csapataink főerőinek áttörését Debrecen felé.

A 7. gépesített hadtest és a 30. lovas hadosztály kijutása a Berettyó-csatornához nem volt befolyással az ellenség elhatározására. A harcok hevessége fokozódott. Megkerülhettük volna az ellenállási csomópontokat és Debrecen ellen fordulhatunk volna, hogy itt egyesítve erőinket, folytassuk támadásunkat Nyíregyháza irányában, azonban nem tehetjük meg, hogy ne teljesítsük Malinovszkij frontparancsnok arra vonatkozó parancsát, hogy számoljunk fel a csatornák között levő ellenséges csoportosítást.

Elhatároztuk, hogy átcsoportosítunk és a fő támpontokra mért egyidejű csapással hátból szétverjük őket, azután pedig az összes erővel megkerülő manővert hajtunk végre és felszabadítjuk Berettyóújfalut. Ekkorra a 41. harcokcsi- és a 64. gépesített dandár elfoglalta a várostól 8 km-re fekvő Váncsod községet. Miután kivontuk őket a harcból, gyorsan visszafordultak Bojt felé. Itt a 41. dandár délnek fordult és csapást mért Bihar-keresztesre, a 64. dandár pedig keletről megkerülte és a 9. gárda lovas hadosztállyal együtt megrohmozta a várost. Mindez október 13-án, késő este történt. A bekerített helyőrség éjjelre megadta magát. Egyidejűleg a 30. lovas hadosztály Mezőpeterd felé manőverezve, északról megrohmozta a községet és kiverte onnan az ellenséget. Éjszaka a 41. harcoksidandár és a 9. gárda lovas hadosztály kifejlesztette támadását a Mezősas felé vezető út mentén. Reggelre ezt a pontot menetből végrehajtott rohammal elfoglalták. Innen a 9. gárda lovas hadosztály északnak fordult Mezőpeterd felé és egyesülve a 30. lovas hadosztállyal, támadást intézett a műút mentén Berettyóújfalú irányában, a 41. harcokcsidandár pedig egy lovasezreddel délkeletről igyekezett Berettyóújfalú felé. A 64. gépesített dandárt újra Váncsod felé irányítottuk, hogy megkerülje Berettyóújfalut keletről. Tudtuk, hogy a Berettyó-csatorna terepszakaszon az ellenség védelme erős, a csatorna mentén pedig magas, harcokcsik számára nehezen leküzdhető töltés húzódik. Ezért kivontam a 10. gárda lovas hadosztályt a tartalékból (Kismarja körzetében tartózko-

dott) és utasítottam, hogy a sötétség leple alatt mélyen kerülje meg Berettyóújfalu északról. Egyidejűleg kivontam a tartalékból a 66. gépesített dandárt is. A dandárnak a csatorna északi partja mentén kellett a várost megtámadnia. Mastaller ezredes kivezette hadosztályát Berettyóújfalu határához. Még egy manővert hajtottunk végre. A 16. gépesített dandárt, amely a csoport tevékenységét nyugat felől fedezte, előretoltuk Füzesgyarmathoz, azután szintén Berettyóújfalu felé irányítottuk.

Egyidejűleg ezekkel a sok százból összetevődő, de elkerülhetetlenül szükséges manőverekkel a csoport csapatai megfeszített harcot vívtak a csatornák között levő ellenség megsemmisítése érdekében. Biharkeresztes és Mezőpeterd elfoglalása után az ellenség különböző pontokon az ellentámadások egész sorozatát hajtotta végre. A harcok hevessége erősen fokozódott. A helyzet még azzal is bonyolódott, hogy az ellenség kelet felől visszavonuló osztagainak folyama egyre nőtt, ezek rávetették magukat hátunkra és szárnyainkra.

A 6. gárda-harcoksihadsereg Oradea-Maretól nyugat felé támadást intézett és elfoglalta Bárándot, Kabát és Nádudvart. 9. gépesített hadteste bizonyos ideig szoros együttműködésben támadott a mi harcrendjeinkkel. Jóllehet az átkelőhelyekhez vezető utak el voltak mocsarasodva és heves tűz fektet rajtuk, a lovas hadosztályok átkeltek a csatornán és betörték Berettyóújfalu déli szélére. Közvetlenül utánuk, északról és délkeletről bevonultak a városba a gépesített egységek.

Berettyóújfaluban az elkeseredett harc csak estefelé kezdett szűnni.

A 4. gárda lovas hadtest nem vesztegette az időt Berettyóújfalunál és folytatta támadását az autót mentén. A 7. gépesített hadtest parancsnoka, Katkov tábornok jelentette, hogy dandárjai visszaverik az ellenség erős ellentámadásait. A hadműveleti osztály egyik tisztje azzal a rendelkezéssel ment hozzá, hogy azonnal és határozottan rohamozza meg az ellenséget, hiszen ismeretes volt, hogy a hadtest előtt nem volt előkészített védelem, az ellentámadásokat tervszerű előkészítés nélkül, menetből hajtják végre, a fasiszták egyszerűen mindenben keresztülgázolnak. A hadtestnek fel kellett tartóztatnia az ellentámadást végrehajtó ellenséget, az erők egy részével pedig megkerülnie és hátulról mért csapással megtörnie ellenállását. A hadtest főerői a kijelölt feladat teljesítése után Konyár felé kezdtek nyomulni, a 16. gépesített dandár pedig Váncsodban maradt, hogy fedezze a délről jövő támadást.

Sikerült a 9. gárda lovas hadosztály 34. élezredével —

megkerülve az ellenség utóvédeit — betörni Derecskére. Ez a manőver nehéz helyzet elé állította azokat az ellenséges csapatokat, amelyek a várost fedezték — az ellenség kénytelen volt erőinek egy részét hátának fedezésére kivonni. Ez azonban nem segített: a 4. gárda lovas hadtest hadosztályai áttörték az utóvédeket és 12 órára már utcai harcokat folytattak Derecskén.

Később helyzetünk Derecskén rendkívül bonyolulttá vált. A 76. gyalogos és a 23. páncélos hadosztály segítségére sietett a 9. gyalogos hadosztály és más egységek, amelyek heves ellenlékéseket hajtottak végre az egész városban. Október 16-án este hadtápterületünkön, a Berettyóújfalutól vezető úton váratlanul nagy gyalogos erők és az ellenség néhány tucat harckocsija jelent meg. Golovszkij tábornok ezt az irányt a Kálló-csatorna terepszakaszon fedezte egy lovasezreddel és a 4. páncélelhárító-vadászosztállyal. Ezt az osztályt azonban ki kellett vonni a 23. német páncélos hadosztály ellenlékésének visszaverésére. Ezalatt azonban ott nagy ellenséges erők áttörtek és Derecske felé igyekeztek. A három oldalról bekerített 30. lovas hadosztály visszavonult a város széléig és ott folytatta tovább a harcot. Ilyen körülmények között az ellenségnek egy hátból mért csapása még bonyolultabbá tehetné volna a 4. gárdahadtest helyzetét. Nagynehezen sikerült kivonni a városban folyó harcból a 9. gárda lovas hadosztály 30. és 32. ezredét. Gyemcsuk ezredesnek azt a feladatot adtuk, hogy tartsa fel az ellenséget Tépe községnél és ezzel biztosítsa a csoport manőverét. Beosztottuk hozzá a 152. páncélelhárító-vadászezredet, amely már kiért Tépéhez. Meghagytuk, hogy egy harckocsiezreddel és a páncélelhárító-vadászosztály támogatásával, szoros együttműködésben a lovassággal, mérjen csapást a szárnyra a 92. és a 93. magassági pont között.

Két órán keresztül tartott az elkeseredett harc az ellenséggel, amely kétségbeesetten tört Derecske felé. Az ellenséges csoportosításra IL—2-es csatarepülőgépeink csapásokat mértek.

Ekkor a 4. gárdahadtest felderítő parancsnoka jelentette, hogy Konyár felé új ellenséges gyalogos, tüzér és páncélos oszlopok közelednek. Az ellenséges parancsnokság elkeseredetten igyekezett megakadályozni áttörésünket Konyár és Derecske felé, ezeken a pontokon keresztül vittek ugyanis a „Dél” hadseregcsoporthoz déli szárnyának nyugat felé vezető visszavonulási útjai. Voltak ezenkívül más okok is: Derecske erős ellenállási csomópont volt, amely fedezte a Debrecen felé vezető megközelítési utakat, ugyanakkor két részre vágta a lovasságcsapatot csapatait. Emlékeztetek arra, hogy ez azért

történt, mert a lovas-gépesített csoport egyidejűleg két ellentétes irányban levő város ellen folytatott támadást. Vákuum keletkezett, amelybe benyomult az ellenség, s azután megvette itt lábát, hogy ezen a folyosón keresztül kivezesse csapatait Észak-Erdélyből.

... a 7. gépesített hadtestnek sikerült elfoglalnia Konyárt, azonban a heves harc október 17-én még egész nap tartott. Az ellenség néhány egységének sikerült áttörnie és Derecskére vonulnia. Most az ellenségnek jelentősen több csapata volt a városban, mint nekünk. Ez a körülmény megbénította Debrecen elleni támadásunkat.

Elhatároztuk, hogy az éj leple alatt kivonjuk Derecskéről összes csapatainkat és csupán a minimumot hagyjuk hátra, hogy az ellenség ne vegye észre visszavonulásunkat. Ezután az volt a feladatuk, hogy kerüljék meg ezt a védelmi csomópontot nyugat felől, majd Debrecen felé törve egyesüljenek a 6. gárda lovas hadtesttel. A 7. gépesített hadtestnek a sikert kihasználva ki kellett jutnia Debrecenhez délkeleti irányból.

Éjjel 1 órára a 10. és a 30. lovas hadosztály ezredei kezdtek kivonni magukat a harcból. Gyorsan és zajtalanul elvonultak dél felé. Tépe községnél jobbra kanyarodtak, majd 3 km-rel arrébb átkeltek a csatornán, s északnyugatnak, Hajdúszovát felé fordultak. Erősen felázott és feltört dűlőutakon és földeken keresztül nyomultak előre.

A keleti határtól nem messze fekvő Debrecen az ellenállás hatalmas csomópontja volt, amely fedezte az ország belsejébe vezető utat. A város összefogta az északra, északnyugatra és nyugatra vezető utakat, s lekötötte csapatainkat a Tisza keleti partján. A város szélén levő ipari üzemeket hosszú védelemre rendezték be.

Az ellenségnek sikerült létrehoznia egy mélyen lépcsőzött, műszakilag jól felszerelt védelmet. Ennek első vonala a várostól délre és nyugatra 1—1,5 km távolságban húzódott a téglagyárak vonalán. Ez beton- és föld-fa erődök egész rendszere volt, amelyek össze voltak hangolva a géppuska és a páncéltörő lövegek oldalozó tüzével. A téglagyári gödrökben rengeteg aknavető tüzelőállást helyeztek el. A várost nagy gyalogos és páncélos erők védték.

A 4. gárda lovas hadtest, miután sikeresen végrehajtotta a megkerülő manővert, délre áttört Debrecen felé és egyesült a 6. gárda lovas hadtesttel, amelyet Debrecen alatt hagytunk, hogy megtartsa az elfoglalt körzetet. Ezekben a napokban a hadtest bekerítésben harcolt. És íme most a csoport főerői,

együttműködve a front csapataival, szétverve az ellenséget Oradea-Mare körzetében, áttörtek Debrecen felé és egyesültek Szokolov tábornok hadtestével. Az egységeknél és magasabb-egységeknél örültek a harci sikernek. A kozákok harcba vágytak.

Azzal kezdtük, hogy gyorsan kivontunk az összes hadosztály szakaszáról egy-egy ezredet és egy csapásmérő ökolbe összpontosítottuk őket. Ezek harckocsik támogatásával betörték Debrecen északnyugati szélére. Ezután egy rövid lovasportyát hajtottak végre az ellenség hadtápterületén, amelyet szorosan betöltöttek csapatai, majd visszatértek.

Az ellenség nem várt ilyen vakmerő manővert. Vesztesége több ezer katona és tiszt volt. A harcfelderítés nagyszerűen sikerült.

... Október 18-án éjfélkor kiadtuk a parancsot Debrecen megrohmozására.

A 7. gépesített hadtest a város délkeleti részét tűzte ki célul, a 4. gárda lovas hadtest a délnyugati részre mért csapást a vasútvonalak összetalálkozásának irányában, a balszárnyon tartózkodó 6. gárda lovas hadtestnek el kellett foglalnia Debrecen nyugati és északnyugati részét, elvágva ezzel az ellenség nyugatra vezető visszavonulási útját.

Október 19-én, hajnalban két „Katyusa” gárdaaknavető ezred és a lovas hadtestek tüzérsége tüzet nyitott az ellenséges állásokra. A 3. gárda légi hadtest csatarepülőgépei csapásokat mértek a nehéztüzérség tüzelőállásaira és a harcrendekre. A város felé vezető megközelítési utakon különösen heves harcok lángoltak fel. A várostól délnyugatra fekvő szőlők véres harcok színterévé váltak. Itt Golovszkij tábornok hadtestének hadosztályai harcoltak. A várostól nyugatra küzdöttek Szokolov tábornok hadosztályai. Különösen heves ellenállást tanúsított az ellenség a 8. gárda lovas hadosztállyal szemben Kenyerespuszta terepszakaszon. (Téglagyár a várostól délnyugatra 2 km-re.) Az ellenség gyalogsága és páncélosai néhány erős elmentámadást hajtottak végre.

10 órakor Mastaller ezredes jelentette, hogy a 10. lovas hadosztály betört a városba.

Amikor megérkeztünk ennek a hadosztálynak a figyelőpontjára, ezredei már elérték a város szélét. Jól látható volt, ahogyan a kozákok felugrottak és a harckocsik után futva, karabéllyal, géppisztollyal és golyószórával tüzeltek. Az ellenség elkeseredetten védekezett, egész tüzérsége közvetlen irányzással hevesen lőtt. Egészen kevés maradt már csak hátra, azon-

ban úgy tűnt, hogy a kozákok nem képesek áthatolni ezen a halálövezeten. Sokan már a sáncnál elfeküdtek. A németek néhány harcocsit is kilőttek. Hirtelen váratlan dolog történt. Ott, ahol lefeküdt az előretörő alegység, egy kozák felemelkedett és előretört, feje fölé emelve géppisztolyát, azután elesett, de mögötte már ott mentek mások. Futás közben felemelték az elesett kozákokat és folytatták a rohamot. A tüzérségi, valamint a puska-géppuska pergőtűz sem tudta már megállítani a rohamozók áttörését.

A rohamot a 42. ezred 1. századának parancsnoka, Hripunov hadnagytól kezdte.

A hadnagynak sikerült elfoglalnia az útnál levő házakat és ott megvetnie a lábát. Bár megsebesült, a harcot tovább vezette. Sokat lehetne még beszélni a század hősiességéről, amelyet a Debrecenért folytatott harcokban tanúsított, azonban az említett példa is képet nyújthat a szovjet harcosok tömeges hősiességéről, arról a kölcsönös segítségről, amelyet egymásnak nyújtottak a harcban.

Később örömmel terjesztettük fel Hripunov hadnagytól Vörös Zászló renddel való kitüntetésre.

Mastaller hadosztálya nyomán sikert ért el Bliznyuk ezredes 30. gárda lovas hadosztálya is. Ezután a hadtest összes magasabbegységei és egységei utcai harcokat kezdtek. Minthogy a 9. gárda lovas hadosztály nehéz harcokba bonyolódott a város nyugati részén levő vasúti találkozópontnál, ezért átdobtuk erre a szakaszra és harcba vetettük a 6. hadtest 8. gárda lovas hadosztályát. Az ellenség nem tudott tovább kitartani és megkezdte visszavonulását Debrecen központja felé. Erre az időre a 13. gárda és a 8. távol-keleti lovas hadosztály, amely északnyugatról tört be a városba, a teljes bekerítés veszélyét hozta létre. Az ellenség igyekezett helyreállítani a helyzetet, ezért az északi részen kb. 50 páncélost és jelentős gyalogos erőket összpontosított. Azután ezeket a város északnyugati részére mozgatta.

IL—2-seink erre a csoportosításra bomba- és csatarepülő csapást mértek. Nehéz megmondani, milyen veszteséget szenvedett az ellenség, fontos az, hogy szétszóródott, ellenlökése megakadt, így hadosztályaink ebben az irányban sikert értek el. Ez a kitűnő együttműködés példája volt. Ezalatt a 7. gépesített hadtest egységei Debrecenhez értek és menetből betörték a város déli szélére. 18 órára a város felszabadult.

A Debrecenért folyó harcokban mindannyian jól „dolgoztak”: a harcocsizók, a tüzérek, a lovasok és különösen a légi-erő, amely sikeres harcot folytatott az ellenség nehéztüzérsé-

gével és tartalékaival. Azok a magasabbegységek és egységek, amelyek különösen kitűntek a Debrecenért folyó harcokban, a „debreceni” elnevezést kapták.

A lovas-gépesített csoport csapatai az ellenség üldözésébe mentek át és támadást fejlesztettek ki Nyíregyháza felé. Megkaptuk a frontparancsnoknak, Malinovszkijnak, a Szovjetunió marsalljának parancsát, amely alárendelte a csoportnak Gorskov tábornok 5. gárda lovas és Ahmanov altábornagy 23. harckocsihadtestét. Később kaptunk még egy légideszant-hadosztályt. Ugyanez a parancs pontosította harcfeladatunkat is. A lovas-gépesített csoportnak folytatnia kellett a támadást Nyíregyháza felé és ki kellett érnie Berkesz—Nyíregyháza—Gáva körzetébe.

A támadás kifejlesztése érdekében nagyerejű éket hoztunk létre, mely egyesítette a 4. gárda lovas-, a 23. harckocsi- és a 7. gépesített hadtestet. Csapásának irányát délről északra, a Debrecen—Nyíregyháza autótút mentén terveztük.

A csoport főerői jobbról készültek támadásra, megkerülve az ellenállás nagy csomópontjait, Hajdúhadházát és Újfehértót. Gorskov tábornok 5. gárda lovas hadteste a csoport jobbszárnyán támadott, Szokolov tábornok 6. gárda lovas hadteste pedig a balszárnyon.

A támadás október 23-án reggel újra megkezdődött. Majdnem ugyanebben az időben kezdődtek meg az ellenség Debrecenbe érkezett és nyugat felé áttörni kívánó új egységeinek elkeseredett rohamai is. A városban kellett hagyni a 6. gárda hadtestet, amely azt a feladatot kapta, hogy ne engedje az ellenség nyugat felé visszavonuló egységeinek áttörését Debrecenen keresztül, gyalogságunk odaérkezésével adja át neki a várost, menjen át újra támadásba, hozza létre a lovas-gépesített csoport második lépcsőjét.

A támadás súlyos harcokban folyt le — sok heves ütközet tört ki a Debrecenről északra levő erdőben, utcai harcok folytak Hajdúsámsonban és Hajdúhadházán, a harckocsik és a lovasság lendületes rohamokat hajtott végre Bököny és Geszteréd alatt, sikeres, bátor előretöréseket az ellenség sarkában Balkánytól Nagyállóig . . . minél közelebb értek csapataink Nyíregyházához, annál gyakrabban és hevesebben hajtott végre elmentámadásokat az ellenség.

Az a makacs igyekezet, hogy megakadályozzák áttörésünket Nyíregyháza felé, az ellenséges parancsnokságnak főként azzal az elhatározásával magyarázható, hogy megtartsa a várost, mint utolsó lehetőségét annak, hogy valamely mértékben meg-

valósítsa csapatai tervszerű visszavonását a Tisza mögé. Ezenkívül, Nyíregyháza fedezte azokat a megközelítési utakat, amelyek a Gáva és Rakamaz körzetében levő legalkalmasabb tiszai átkelőhelyekhez vezettek.

Nagykálló körzetében döntő harcok lángoltak fel. Itt Ahmanov hadteste kb. tíz ellentámadást vert vissza. Miután kimerítette az ellenség erőit, Ahmanov harcba vetette a második lépcsőt, a 3. harckocsi- és az 56. gépesített dandárt és megtörve az ellenállást, üldözésbe ment át. Az egységek betörték az ellenség oszlopaiba, rombolták azokat, megkerülték őket a párhuzamos utakon és mindenfelé úttalan utakon. Ahmanov harckocsizói és Golovszkij kubáni kozákjai október 22-én 14 órakor egyszerre törtek be Nyíregyházára.

A siker megszilárdítása érdekében a 4. gárda lovas hadtest megszervezte a város körkörös védelmét. A 23. harckocsihadtest tovább folytatta támadását észak felé, és megvetette lábát Kótaj és Buj terepszakaszon. A hadtest előrevetett osztaga elfoglalta Rakamazt és az ebben a körzetben levő tiszai átkelőhelyeket. Ahmanov hadtestétől jobbra támadott Gorskov tábornok 5. gárda lovas hadteste. Az ő hadosztályai elfoglalták Kemecsét, Turát, Demecsért, az egyik hadosztály pedig megközelítette Napkort.

Úgy látszott, hogy a támadás sikeresen fejlődik. A lovas-gépesített csoport elvágta az ellenség erdélyi csoportosításának összes nyugat felé vezető visszavonulási útját. Ugyanakkor, Debrecen megtartásának szükségessége a gyalogság odaérkezéséig (emlékeztetek arra, hogy ott heves harcokat folytatott a 6. gárda lovas hadtest), úgyszintén az a körülmény, hogy a 7. gépesített hadtest Hajdúhadház körzetében feltartóztatta az ellenség nagy erőit, amelyek visszavonulási utat akartak törni a Tiszához, arra kényszerítette a lovas-gépesített csoportot, amely mélyen benyomult az ellenség hadtápterületére és fontos hadműveleti pontokat foglalt el, hogy hosszán elnyúlják Debrecen-től Nyíregyházáig és még tovább. Az ellenség csapataink szárnyait és hadtápterületét szorongatta. Egyszóval mindenütt arcvonal volt.

Miután a 2. Magyar és a 8. Német Hadsereg Hajdúhadház körzetében nem tudott sikereket elérni, Nagykálló körzetében mért erős csapást. Utóvédcsapatunkat visszavetették. A 9. gárda lovas hadosztály azt a feladatot kapta, hogy rohammal törjön ki Debrecen körzetéből Nagykállóhoz és állítsa helyre a helyzetet. Mivel ez az intézkedés nem biztosította helyzetünk szilárdságát, és miután az 53. hadsereg egységei már elfoglalták Haj-

düböszörményt és Balmazújvárost, úgy határoztunk, hogy a 6. gárda lovas hadtestet átdobjuk Nagykovács körzetébe. Szokolov tábornoknak azt a feladatot adtuk, hogy vonuljon a Nagykovács, Balkony, Nyíradony terepszakasgra, vesse ott meg a lábát kelet felé néző arcvonallal és akadályozza meg az ellenség áttörését nyugat felé.

Október 22-én estére a lovas-gépesített csoport előrevetett osztagai elfoglalták a Tiszán keresztül vezető átkelőhelyek legfontosabb pontjait, Dombrádot, Vencsellót, Rakamazt és Tiszalökötet. Nagykovács körzetében tovább bonyolódott a helyzet. Nagy, ellenséges erők átvágták az utat Nyíregyháza és Újfehértó között. A 6. gárda lovas hadtest súlyos harcokat folytatott Újfehértóért és Nagykovácsért, a 7. gépesített hadtest pedig Geszterédért és Újfehértóért. Nyíregyházától északra az 5. gárda lovas hadtest harcrendjeit a 25. és a 9. gyalogos hadosztály és más egységek rohamozták. Az ellenség elszántan és macskul igyekezett áttörni nyugat felé. A Nyíregyháza—Debrecen terepszakasgra Erdélyből a 2. Magyar és a 8. Német Hadserreg újabb és újabb csapatai érkeztek, amelyek fő tömegei Nyíregyháza felé tartottak. Mivel a 4. gárda lovas hadtest erős védelmébe ütköztek, igyekeztek megkerülni a várost. Október 25-én megérkeztek ide az ellenséges csoportosítás főerői is. Hajdúnánás—Hajdúdorog és Újfehértó körzetében összpontosult a németek 1. és 23. páncélos, 76., 46. és 18. gyalogos hadosztálya. Október 25-én egészen éjszakáig tartott a véres csata.

Késő éjjel a frontparancsnok új feladatot adott: „hagyják körkörös védelemben Nyíregyházán a 3. gárda légideszant-hadosztályt és a 3. harcoksidandárt. Október 26-án 12.00 órakor az összes erővel mérjenek csapást a 27. hadsereggel szembenálló csoportosítás hátába.”

A lovas-gépesített csoport lendületes támadást kezdett visszafelé, keletre és délkeletre Debrecen irányában, hogy találkozzék a front csapataival. A Nyíregyháza és Debrecen közötti térség már sűrűn tele volt tüzzelve azokkal az ellenséges csapatokkal, amelyek a 2. Ukrán Front csapásai nyomán vonultak vissza Erdélyből nyugat felé. A hitleristák akadályt nem ismerve törtek előre, tüzzel-vassal, bármi áron is át akartak törni harcrendjeinken keresztül a Tiszához.

Volt egy pillanat, amikor az ellenség közel volt ahhoz, hogy a balszárnyra mért csapással felmorzsolja a lovas-gépesített csoport harcrendjeit. Páncélosai és gyalogsága kezdte lassan visszaszorítani az 5. gárda lovas hadtest egységeit a Nyíregyháza—Nagykovács út felé. Azonban Szlanov tábornok 11.

gárda lovas hadosztálya kiállta a ránehezedő nyomást és a hadtest többi csapatai az ő fedezete alatt folytatták a támadást.

Miután a lovas-gépesített csoport szétzilálta a „Dél” hadseregcsoporthoz tartozó csapatok összeköttetését és vezetését, valamint szétverte hadműveleti tartalékait, együttműködve a 27. hadsereggel, döntő vereséget mért rá.

...E bonyolult feladat sikeres teljesítése után csoportunk október 27-én egyesült a 27. hadsereggel és a front más csapataival.

A legerényesebb számítások szerint az ellenségnek több mint 15 000 tiszteje és katonája pusztult el, 4655 pedig fogságba esett. Sok harceszközt megsemmisítettünk és zsákmányoltunk.

A lovas-gépesített csoport portyája az ellenséges „Dél” hadseregcsoporthoz távolabbi hadműveleti hadtápterületén, megghiúsította a csapatok tervszerű visszavonulását a Tisza mögé, döntően befolyásolta az e körzetben lefolyt harctevékenység menetét és kimenetelét.

*

A továbbiakban a lovas-gépesített csoportot a Budapest körzetében folyó támadás kifejlesztése érdekében vetették harcba. A csoport csapatai — miután áttörték az ellenség védelmét az 53. és a 7. gárdahadsereg csatlakozási pontjánál — elfoglalták Jászkiés és Jásztelek erős támpontokat, kiértek az ellenség hadműveleti hadtápterületére és lendületesen folytatták a támadást, melynek eredményeként felszabadult Jászberény, Jászapáti, Jászárokszállás, Karácsond és Gyöngyös. E hadművelet után az egységeket és magasabbegységeket néhány nap leforgása alatt feltöltöttük. Ezt követően a lovas-gépesített csoport ismét behatolt az áttörésbe és a 2. Ukrán Front csapatai előtt tevékenykedve kiért Csehszlovákia határára. Ez a következőképpen történt:

A front csapatainak parancsnoka, Malinovszkij igyekezett meggyorsítani az ellenség budapesti csoportosításának bekerítését, ezért december 5-én a front jobbszárnyán támadást indított azzal a céllal, hogy Budapestet északkeletről megkerülje. Abba az áttörésbe, melyet Sumilov tábornok hadserege ért el a Duna és a Tátra között, bevetették a front gyorsanmozgó csapatait — az 1. gárda lovas-gépesített csoportot⁶ és a 6. gárdaharckocsihadsereget.

Az 1. gárda lovas-gépesített csoport behatolt a Hatván

⁶ 1944. november 4-én a lovas-gépesített csoportot átalakították a front közvetlen alárendeltségébe tartozó 1. gárda lovas-gépesített csoporttá.

körzetében levő áttörésbe és északra, Balassagyarmat felé igyekezett. Balról Kravcsenko tábornok harckocsihadsserege támaszkodott Šahy (Ipolyság) általános irányban. Áttörésünk az ellenséget kritikus helyzet elé állította és kétségbeesett ellenállásra készítette.

Az ellenség megkísérelte, hogy feltartóztassa az előretörő lovasságot és a harckocsikat a Börzsöny hegységben, a hegyekben előre kiépített védelmi terepszakaszokra és a lakott helységekben levő ellenállási csomópontokra támaszkodva. Figyelmeztettek, hogy Pásztó körzetében (tőlünk jobbra) összpontosult a 24. páncélos hadosztály és erről az oldalról ellenlökés lehetséges.

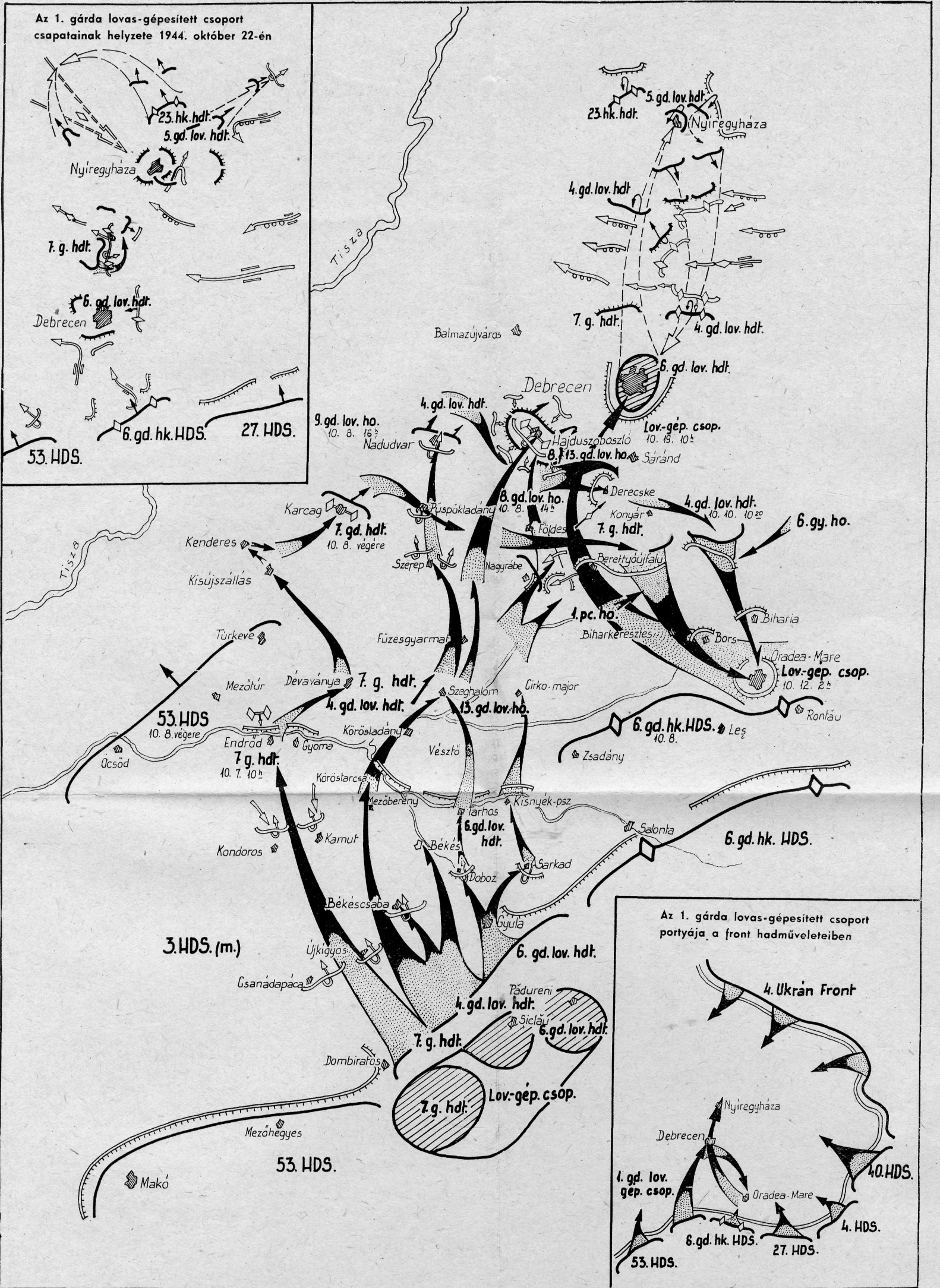
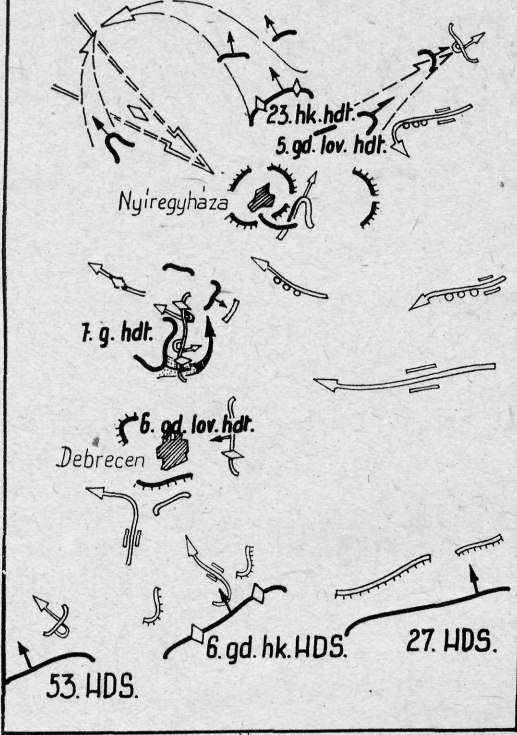
Ilyen körülmények között lendületes megkezdülő manővereket hajtottunk végre és december 8-án, késő este kiértünk a Balassagyarmat városánál levő ligetekhez. Ott az Ipoly folyón túl kezdődött Csehszlovákia területe. Éjszaka a 8. és a 13. gárda lovas hadosztály szoros együttműködésben a 4. gárda gépesített hadtesttel betört a városba és reggelre megsemmisítette annak helyőrségét. Ezalatt az 53. hadsereg súlyos harcokat folytatott az ellenség pásztói csoportosításával. A front parancsnoka parancsot adott arra, hogy a csoport változtassa meg tevékenységének irányát kelet felé és az Ipoly folyó bal partja mentén támadva, foglalja el Szécsény városát, a továbbiakban pedig működjék együtt az 53. hadsereggel a pásztói csoportosítás szétzúzásában.

Azok a harcok, amelyek ebben az irányban folytak, rendkívül súlyosak voltak. December 16-án elfoglaltuk Szécsényt. Az 1. gárda lovas-gépesített csoport tovább folytatta támadását keleti irányban, áttört Kishartyán—Kisterenye körzetébe és Managarov tábornok hadseregével együttműködésben felszámolta az ellenség pásztói csoportosítását.

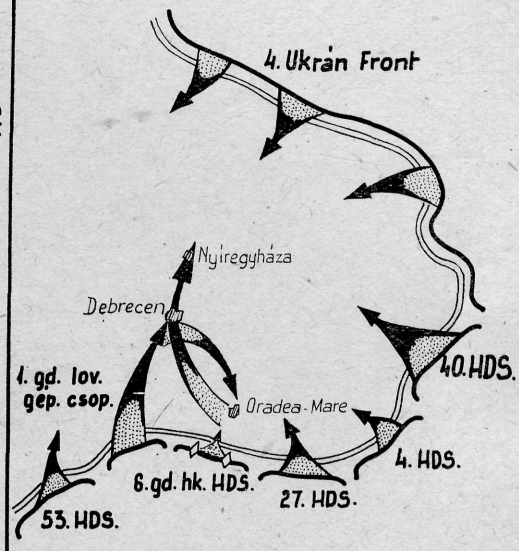
1944. december 19-én és 20-án a frontparancsnok parancsa alapján az 1. gárda lovas-gépesített csoport átadta harci szakaszait az 53. hadseregnek és Drégelypalánk—Dejtár és Patak körzetében összpontosult. Ez a körzet a visegrádi kapuknál helyezkedik el. Mögötte van az Ipoly folyó és Csehszlovákia határa. Itt az 1. gárda lovas-gépesített csoport olyan támadó hadművelet végrehajtására készülődött, amelynek folyamán sok víziakadályon átkelve, át kellett törnie az ellenség Kis-Kárpátokban előre kiépített védelmét, fel kellett szabadítania az ország nagy városait... Készültünk a Csehszlovákia népének felszabadításáért yivandó harcokra.

I. A. Plijev hadseregtábornok,
a Szovjetunió kétszeres hőse

Az 1. gárda lovas-gépesített csoport csapatainak helyzete 1944. október 22-én

Az 1. gárda lovas-gépesített csoport portyája a front hadműveleteiben

Az 1. gárda lovas-gépesített csoport harctevékenysége a 2. Ukrán Front debreceni hadműveletében.